

РОЗВИТОК ОПОРНОЇ ШКОЛИ НА ЛЮДИНОЦЕНТРИСЬКИХ ТА ДОВІРЧО-ПАРТНЕРСЬКИХ ЗАСАДАХ

Лісова Наталія Іванівна

докт. пед. наук

проректор КНЗ «Черкаський ОПОПП

Черкаської обласної ради»

м. Черкаси, Україна

Вступ./Introduction. На сучасному етапі багатовекторного розвитку суспільства реформування освіти в Україні відбувається відповідно до Закону України «Про освіту» та включає *ideї*, вироблені ще на попередніх етапах розвитку шкільної освіти, але які мають значення для сучасних законодавчих змін. До таких ідей відносимо: створення української школи, самоврядних шкільних організацій, впливу органів місцевого самоврядування на розвиток системи загальної середньої освіти, розвитку учня, профілізації старшої школи, типізації шкіл, впливу громадської думки на прийняття управлінських рішень, поєднання державного і громадського контролю, а також *ідею розвитку особистості*. За сучасних умов розвитку суспільства знов є актуальною і за цифрової епохи, але як його атрибут набуває дещо іншого ціннісно-змістового та символічного забарвлення, нових векторів і методологічного аналізу.

Мета роботи./Aim. Пріоритетним завданням сучасної школи стає забезпечення необхідних умов для розвитку особистості учня, його самореалізації, набуття життєво необхідних компетенцій. Здобуття повної загальної середньої освіти в Україні є обов'язковим, і держава забезпечує доступність і безоплатність її у різних типах навчальних закладів. До цієї мережі входять і опорні заклади ЗСО. Розглянемо розвиток опорної школи на людиноцентриських та довірчо-партнерських засадах в умовах реформування.

Матеріали і методи./Materials and methods. Сучасний заклад загальної середньої освіти (школа) представляє мінісуспільство, має власну історію, людський капітал, культуру, традиції, технології. Розглядаємо школу з позицій

системної методології, вона є складною, відкритою мегасистемою і може бути досліджена як *соціокультурна, соціоекономічна та організаційно-технічна* система. Опорна школа не є винятком, це система, яка віддзеркалює інноваційні зміни, закріплені в Законі України «Про освіту».

Результати й обговорення./Results and discussion. Наразі для України характерним є синкретичний багатовекторний розвиток суспільства, яке розвивається як відкрите, громадянське, ринкове, цифрове. Школа як мінісуспільство також розвивається багатовекторно. В українській мережі закладів ЗСО існує не лише багато їх типів, а ще й широкий спектр за їхніми назвами, які можна класифікувати за різними ідеями. Крім авторських шкіл, наявні школи з тематикою проєктів, назвами різноманітних систем, які впроваджуються в них. На основі аналізу типів шкіл і векторів розвитку суспільств дійшли висновку, що існує причинно-наслідкова відповідність типу школи певному вектору або векторам розвитку суспільства. Так, наприклад, демократичному суспільству відповідають такі типи шкіл як *демократична школа, відкрита школа, вільна школа, громадсько активна школа та інші*.

Робимо ще кілька висновків:

- школа як мінісуспільство завжди віддзеркалює те суспільство, у якому функціонує та розвивається.
- Нова українська школа – як мінісуспільство – має розвиватися як система довірчо-партнерських, надихаючих взаємовідносин між усіма зацікавленими громадянами в якісній освіті.
- Школа має вчасно реагувати на виклики суспільства, а за типом, змістом, формою та технологіями відповідати цивілізаційному розвитку.

Цей погляд надає змогу визначити практико орієнтований узаємозв'язок *багатовекторності розвитку суспільства, системного розвитку школи як мінісуспільства та усебічного розвитку людини* «<...> як особистості та найвищої цінності суспільства <...> з вихованням відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству <...>» (Закон України «Про освіту»

(2017 р.), який має бути врахований під час побудови моделі та підтверджений на практиці за умови достатніх ресурсів).

У цьому контексті важливими є аналіз ролі та завдань загальної середньої освіти, ідей у ній для розвитку людини, а також осмислення цих феноменів крізь призму розвитку людини, освіти, школи, суспільства та визначення тих ідей, що не втратили актуальності в умовах багатовекторного розвитку цифрового суспільства, для якого засадничими є людиноцентризм, технології, цифровізація.

Сучасній людині властива багатомірність, стверджує В. Огнев'юк, яку необхідно розуміти як здатність її до виконання великої кількості соціальних ролей, зокрема <...> носія певної професії, культури і національності, представника певної громади, церкви; виробника, споживача, слухача, телеглядача, партнера, конкурента, власника, підлеглого, керівника, співвітчизника, іноземця, товариша, ворога, опонента, хворого, здорового, старшого, меншого, бідного, багатого, виборця, вибраного... Учений указує на багатомірність, яка під силу освіченій людині, тому, вважає автор, модернізація освіти має спиратися на важливу тріаду імперативу:

- освіченість людини та її багатомірність;
- формування нової парадигми креативного професіоналізму;
- імператив постійних трансформацій.

Нині, коли Україна перебуває в стані війни, відбувається складний процес взаємопроникнення національних систем освіти, стандартизації освітніх вимог, формування глобальної освітньої моделі. Війна та глобалізація призвели до обмінів та контактів між людьми; мільйони осіб проживають і працюють в іншому етнічному, релігійному і ментальному середовищі, поза Україною, де народились, і культурою, у якій формувались. Війна спричинила зміни у соціальній структурі суспільства, у свідомості громадян. А тому маємо не допустити соціально-культурному відторгненню, принесення в жертву національних досягнень у сфері освіти, культурних надбань та ментальних особливостей, які роблять українську націю по-справжньому оригінальною.

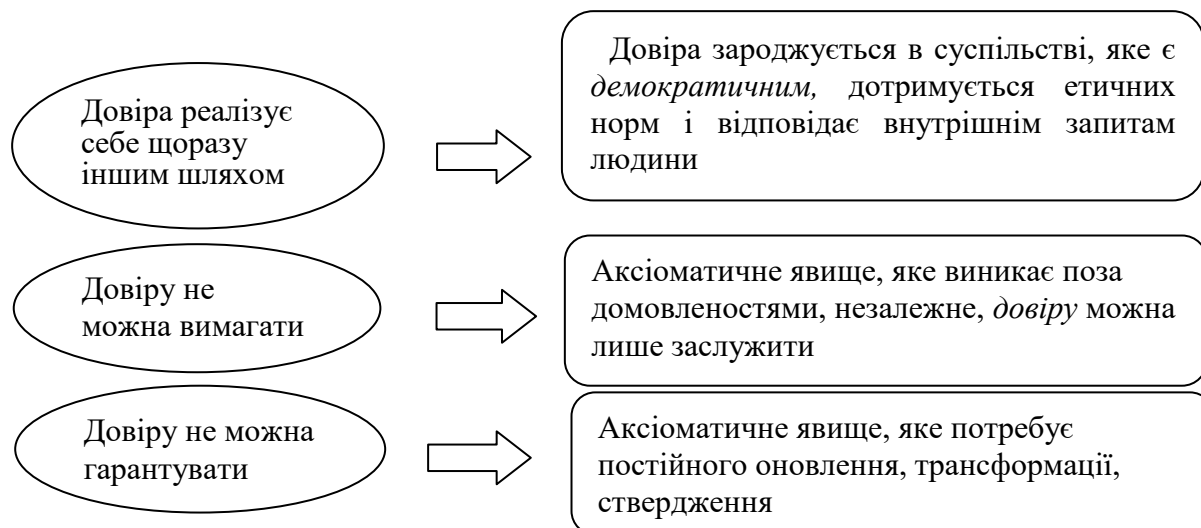
Так, міграційні потоки, які на сьогодні є, підсилюють цей процес, актуалізують мультикультурні аспекти освіти, розширюють контакти здобувачів освіти з носіями відмінних від їхньої культури, ментальності та ідентичності. Проте у таких умовах процеси пошуку і захисту ідентичності мають набувати все більшого значення для суспільства й зокрема особистості.

Варто звернути увагу й на те, що система освіти за новим Законом «Про освіту» базується *на принципі людиноцентризму (дитиноцентризму)*, який має сприяти доступності якісної повної загальної освіти (створення освітніх округів та опорних шкіл). Також забезпечуватиметься ЗСО для дітей з особливими потребами, внесено зміни щодо терміну навчання (12-річне), передбачено автономізацію закладів та ін., що забезпечить *інтелектуальний, фізичний, духовний та культурний розвиток як учня, так і розвиток всієї системи загальної середньої освіти територіальної громади, кожного закладу зокрема.*

Нами звернено увагу на сутність феномена «довіра», яке було об'єктом вивчення не одного покоління вчених. Серед українських науковців проблемою довіри цікавляться Л. Турчин, С.Погорелий, Л. Никоненко, О. Назарук, А. Міщенко, Г. Андрущенко, В.І.Кондрашова-Діденко, Л. Діденко, О. Кожем'якіна та інші. Французький соціолог П. Бурд'є розглядав освіту в демократичному просторі суспільства з такими видами людського капіталу як економічний, культурний, інформаційний, символічний капітал. Останній означає *довір'я*. Цей висновок є важливим для освітян, оскільки у сфері освіти, у тому числі і ЗСО, відповідальне положення займають практично всі суб'єкти освітнього процесу та державно-громадського управління, але втрата цієї символіки, як свідчать багаточисленні цивілізаційні приклади у розбудові суспільств, взаємин і відносин у них, майже завжди веде до руйнівних процесів і результатів. М. Луман із позицій системного аналізу характеризує *довіру* як *внутрішню властивість системи, необхідну для забезпечення її автономності*. Аналізуючи результати досліджень багатьох учених, підтримуємо твердження Ш. Ейзенштадта, що довіра є чинником, який полегшує сприйняття суспільною свідомістю трансформаційних змін у всіх сферах суспільства та середовищі,

викликів глобалізаційного світу, і таким чином сприяє його модернізації та впровадженню інновацій.

Розкриємо аксіоматичну сутність поняття «довіра» за науковими концептами вченого Ф. Фукуяма (рис. 1).

Рис. 1. Аксіоми довіри за Ф. Фукуямою

Нами змодельовано *Школу формування довіри*, узявши за основу таку ідею. Це опорний заклад освіти (вектор власного розвитку), у якому учнівський, педагогічний, батьківський колективи та колектив громади взаємодіють на нових світоглядних засадах – дитино(людино)центристських і довірчо-партнерських засадах, опановують методами, формами та технологіями ефективного суб'єкт-суб'єктного та діа(полі)логічного спілкування, вивчають феномен «довіра/недовіра», упроваджуючи покроково сучасні програми з урахуванням специфіки опорного закладу освіти та за потреби модернізують зміст програм до потреб здобувачів освіти, громади.

Висновки./Conclusions.

У системі методологічних підходів набуває потреби ціннісний підхід як морально-етичний імператив розвитку «людини – освіти – суспільства» до створення нових моделей шкіл та державно-громадського управління ними. Саме цей підхід у поєднанні з особистісним, діяльнісним, культурологічним, системно-кібернетичним, інформаційним та цивілізаційним надає змогу усвідомити *загальнолюдську лінію культурного розвитку особистості в*

суспільстві, освіті та школі, визнання людини як найвищої цінності суспільства, як людей, гідних довіри.

Реформаційні зміни в сфері освіти, як свідчить аналіз законодавчо-нормативних документів та концепції НУШ, враховують виклики сучасного глобалізаційного світу та базуються на низці прогресивних теорій та ключових психосоціальних навичок для освіти XXI століття, детермінують якісні зміни в розвитку мережі закладів ЗСО, розвитку освітньої діяльності та результатах розвитку учнівської молоді на людиноцентристських, культурологічних і компетентнісних засадах, у співпраці та взаємодії всіх суб'єктів, задіяних у сфері ЗСО та опорного закладу.

Література

1. Закон України «Про освіту». К. : Паливода А. В., 2018. 128 с. (Закони України). Стаття 12. С. 1.
2. Цивілізація : матеріали вікіпедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.
3. Національна доктрина розвитку освіти. *Освіта України*. 2002. № 33. С. 4.
4. Калініна, Л. М. Управління новою українською школою. Порівняльна характеристика концептуальних змін. *Директор школи*. 2017. № 1-2. С. 19.
5. Матвейчев О. Римский клуб. Старый Мир обречен. Новый Мир неизбежен! URL: <https://politcom.org.ua/rimskij-klub-jubilejnyj-doklad-verdik>.
6. Драйден Г., Вос Дж. Нова парадигма освіти у глобальному світі. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/50#3>.
7. Штомпка П. Доверие в эпоху глобализации. *Социальная политика и социология*. 2006. № 4. С. 8-15.
8. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию ; пер. с англ. Москва : ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004.

9. Луман Н. Власть ; [пер. с нем. А. Ю. Антоновского]. Москва : Праксис, 2001.
10. Гидденс Е. Социология / При участии К. Бердсолл ; пер. с англ., изд. 2-е, перераб. и доп. Москва : Едиториал УРСС, 2005. 632 с.
11. Eisenstadt N. S.. Multiple modernities. *Daedalus*. 2000. Vol. 129, No 1. pp. 1-29. URL: <http://www.jstor.org/stable/20027613>.
12. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
13. Огневюк В.О. Багатовимірна людина. Епоха трансформацій. Освіта. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1977/1/Ognevyuk_IS_konf.pdf